

10e JAARGANG

NUMMER 7

JULI 1974

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

DAAD EN GEDACHTTE

++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+
+
++++

van de zelfstandige epibrotecties en
narratologie en de problematiek

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

V O O R H O E D E N Z I J N V A A K G E B I O L O G E E R D D O O R
D E G U E R I L L A , M A A R H E B B E N W E I N I G O O G
V O O R D E K L A S S E N S T R I J D

Het is, menen wij, voor geen bestrijding vatbaar, dat de bourgeoisie uit haar strijd tegen feodale adel en absoluut vorstendom zegevierend tevoorschijn is gekomen doordat zij die strijd op geheel eigen wijze voerde. Haar strijdwijze was volkomen aangepast bij de maatschappelijke orde die zij bezig was te vestigen, bij de produktieverhoudingen waaraan zij als klasse het ontstaan dankte, bij de door haar ontwikkelde produktiekrachten ook, die deze verhoudingen hadden omgewenteld.

De o.a. door Napoleon aangevoerde legers der Franse revolutie zijn bepaald niet voor niets de "gewapende Encyclopedie" genoemd. Wat daarmee kernachtig tot uitdrukking werd gebracht was dit, dat de toenmalige burgerlijke wetenschap, natuurwetenschap in de eerste plaats - voor het eerst op overzichtelijke manier gerangschikt in de beroemde "Encyclopédie" die tussen 1751 en 1780 in Frankrijk door Diderot en d'Alembert werd uitgegeven - een nieuwe techniek had doen ontstaan die de groei van de nieuwe produktiewijze had ingeleid en die tevens de mogelijkheid schiep van een nieuwe krijgskunst, een nieuwe strategie.

Even onbetwistbaar komt het ons voor, dat de arbeiders die zich tegen de sindsdien tot volle wasdom gekomen burgerlijke orde verzetten, arbeiders dus die klassenstrijd voeren, slechts methoden kunnen hanteren die hun door hun klassepositie als het ware worden voorgeschreven en die om die reden niet aan de burgerlijke samenleving zijn ontleend. Wat dat betreft zijn de arbeiders onderworpen aan dezelfde maatschappelijke regel als voorheen de bourgeoisie en nog vroeger andere sociale groeperingen, met dit belangrijke verschil slechts, dat d e z e l f d e wet bij a n d e r e klasseverhoudingen en bij een a n d e r soort van klassenstrijd een a n d e r effect heeft.

Destijds verving de politieke omwenteling van de burgerij de ene vorm van uitbuiting door de andere, bijgevolg op het gebied van de krijgskunst de ene soort van militaire discipline door een ander soort. Zowel vóór de bur-

gerlijke revolutie echter als daarná was er sprake van g e r e g e l d e l e g e r s , in het ene geval georganiseerd naar het patroon van de vóórburgerlijke samenleving (hetzij feodaal, hetzij absolutistisch), in het andere geval georganiseerd naar het patroon van de burgerlijke orde.

De p r o l e t a r i s c h e revolutie zal onvermijdelijk het aanzijn geven aan een andere vorm van geweld, een vorm die zich al overal daar ontwikkeld heeft waar de arbeiders - wat het kenmerk van de arbeidersrevolutie is - serieuze pogingen hebben ondernomen inderdaad zelfstandig tegen hun klassevijanden op te treden. Dergelijke pogingen en daarmee dergelijke vormen heeft men kunnen waarnemen tijdens de eerste - uiterst kortstondige - periode van de Russische revolutie van 1917 en tijdens de Spaanse revolutie van 1936. Géén geregelde legers, géén traditionele militaire formaties, bonden de strijd aan tegen de klassetegenstander en niet de oude, bij dergelijke formaties gebruikelijke militaire discipline heerste. Wat men zich zag ontwikkelen was de p a r t i s a n e n s t r i j d , oftewel een vorm van de g u e r i l l a .

Wij zeggen met opzet: een v o r m van de guerillastrijd, omdat de ene guerilla nu eenmaal van de andere verschilt, zoals ook de geregelde legers van Napoleon verschilden van die, welke aan het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw door de Europese vorsten in het veld werden gebracht. De guerilla bijvoorbeeld, die in 1808 en de daarop volgende jaren in Spanje gevoerd werd tegen keizer Napoleon - met succes, deels doordat de voordelen der nieuwe strategie door de voordelen van de guerillakrijg teniet werden gedaan, deels doordat de keizerlijke garden andere beginselen vertegenwoordigden dan de sansculotten der éne en ondeelbare republiek - die guerilla zeggen wij, kan volstrekt niet worden vergeleken met de guerilla die Buenaventura Durruti voerde tegen de geregelde Moorse troepen van generaal Franco.

Wie beweert dat de guerilla de guerilla is, begaat een soortgelijke vergissing als degene, die er geen oog voor heeft dat de feodale uitbuiting iets totaal anders voorstelt dan die waarop de kapitalistische maatschappij berust. De guerilla is - als iedere vorm van oorlogvoeren - een maatschappelijk verschijnsel dat aan zeer bepaalde maatschappelijke verhoudingen zijn ontstaan dankt en waarop die maatschappelijke verhoudingen een stempeel drukken, dat het wezenlijk karakter ervan bepaalt.

Een beschouwing waarin dat volledig over het hoofd wordt gezien troffen we aan in het mei-nummer van "De Vrije Socialist" *). Nauw daarmee samen hangt het feit, dat de auteur allerminst de proletarische guerilla als een aspect van de proletarische klassenstrijd opvat, maar als "middel... om ... politieke doelen te bereiken" (blz. 22), hetgeen dan bij hem zó moet worden verstaan, dat niet de guerilla op een gegeven moment uit de klassenstrijd ontstaat, maar omgekeerd de klassenstrijd uit de guerilla.

De dieper liggende oorzaak van dit op zijn kop zetten van het werkelijke verband is deze, dat héél de bewuste beschouwing is geschreven vanuit het standpunt van de burgerlijke maatschappij zélf. Aan het woord is de vertegenwoordiger van de een of andere voorhoede van politieke idealisten, die in de vertegenwoordigers van andere, dergelijke, voorhoeden zijns gelijken ziet, voor wie de proletarische klasse niet meer is dan een o b j e k t , een ding, een zaak, en die voor de proletarische klassenstrijd in

*) "Over de vrijblijvendheid van links", "De Vrije socialist", no. 3, mei 1974, blz. 19 t/m 22. Het artikel draagt geen ondertekening.

het geheel geen oog heeft.

Om de juistheid van deze beschuldiging aan te tonen menen wij niet beter te kunnen doen dan het stuk in "De Vrije Socialist" op de voet te volgen.

2.

Het artikel waarmee wij ons willen bezig houden begint met een soort van poging om hetgeen volgt in een historisch raam te plaatsen:

"Na de koude-oorlogsperiode is er ook in Nederland een ontwikkeling ingezet van hernieuwd verzet tegen de heersende samenlevingsvormen. Provo was in West-Europa één van de eerste groepen die zijn onvrede omzette in acties tegen de gevestigde orde. De strijd in Vietnam drong door tot het bewustzijn van velen in het westen. Groepen, met name de studenten, begonnen hun strijd tegen de heersende orde te verbinden met de strijd in Vietnam en deze als een algemene strijd te zien tegen het kapitalisme...."

Onze kijk op de dingen die hier worden aangesneden is een totaal andere. Om te beginnen: in de periode die als "de koude oorlog" wordt aangeduid is er geen sprake van, dat de klassenstrijd van de arbeiders aan intensiteit zou hebben ingeboet. In de jaren '50 schommelt het aantal "wilde", d.w.z. zelfstandig en tegen de nadrukkelijke wil van de vakbeweging uitgebroken acties voortdurend, maar na iedere incidentele daling nemen de cijfers weer opvallend toe.

De jaren 1952 en 1957 springen er naar beneden uit met respectievelijk 40 en 37 stakingen, met 3.800 en 1.435 stakers en met 31.200 en 7.214 verloren arbeidsdagen. Maar in 1954 is het aantal stakingen (dat in '53 al weer 58 bedroeg) opnieuw toegenomen tot 71 met 18.500 stakers en 59.200 verloren gegane werkdagen. In 1955 daalt het aantal stakingen tot 63, maar het aantal stakers stijgt tot 21.200, het aantal verloren werkdagen zelfs tot 133.000. In 1956 bedraagt het aantal stakingen 80, het aantal stakers 37.000 en zijn er 213.000 verloren dagen, een aantal dat na de oorlog alleen in de jaren '46 en '49 werd overtroffen.

De tendens die uit deze cijfers naar voren komt doet zich ook in andere landen voor. In Engeland is zij nog duidelijker dan hier, in een land als Frankrijk zwakker, in de Duitse Bondsrepubliek - in het betreffende tijdvak - nog iets zwakker. Maar het is nergens zó, dat men van rust aan het klassefront zou kunnen spreken. In de Verenigde Staten vraagt zich in deze jaren een der redacteuren van "The Christian Science Monitor" bezorgd af, waar toch wel de vele "wilde" stakingen in dat land vandaan komen. Bij dat alles heeft men tegelijkertijd te maken met voortdurend wisselende organisatievormen, nieuwe tactieken en nieuwe methoden van strijd. Er is na de "koude oorlog" geen "hernieuwd verzet", het verzet gaat gewoon door!

Is het misschien zo, dat "De Vrije Socialist", sprekend over "verzet tegen de heersende samenlevingsvormen", deze niet aflatende, uit hun klassepositie voortspruitende, strijd van de arbeiders in het geheel niet op het oog heeft? Kan het zijn, dat "De Vrije" de dagelijkse klasseworsteling buiten beschouwing laat omdat zij onder "verzet tegen de heersende samenlevingsvormen" uitsluitend dát soort van "verzet" verstaat, waarbij bewuste deelne-

mers nadrukkelijk zélf verklaren, dat zij zich tegen de bestaande orde keren? Wij krijgen de stellige indruk - niet slechts door de verwijzing naar Provo en de studentengroepen, maar ook door wat verder in het artikel nog volgt - dat dit inderdaad het geval is. Welnu, onze zienswijze is precies tegenovergesteld!

Wij hebben, reeds ten tijde van Provo's bloeitijd, deze beweging gekarakteriseerd als een "verzet zonder klassebasis" *). Wij hebben haar voorgehouden dat, geheel afgezien van de vraag in hoeverre zij de kapitalistische maatschappij inderdaad serieus ten val w i l d e brengen, zij deze, juist vanwege het ontbreken van iedere klassenbasis, niet ten val zou k u n - n e n brengen. Wij hebben haar er op gewezen, dat haar zogenaamde "akties tegen de gevestigde orde" geen w e r k e l i j k e acties tegen de gevestigde orde waren. Wij hebben haar verklaard, dat op hetzelfde moment dat zij, bij een heftige klassebotsing, steun aan strijdende arbeiders zou willen geven, het aan iedereen zou blijken, dat een dergelijke steun tot de onmogelijkheden behoort. Wij hebben uit het wezen van de proletarische klassenstrijd het noodlottige einde van Provo afgelezen, nog éér Provo in de storm van de Amsterdamse bouwvakarbeidersstaking inderdaad op de klippen liep, die deze beweging had trachten te ontwijken door het bestaan ervan hardnekkig te negeren.

Aan de studentengroepen, die een klassebasis altoos al evenzeer ontbeerden, maar die zich - in tegenstelling tot Provo - daarvan rekenschap gaven, hebben wij steeds verweten, dat zij zich die basis trachtten te verwerven door zichzelf aan de arbeidersklasse als haar "voorhoede" te presenteren. Wij hebben dat niet slechts pretentieus genoemd, maar óók - veel erger nog - een ernstig gevaar voor de autonomie van de proletarische strijd. Wij hebben de betekenis van de studentengroepen ook daarom altijd anders beoordeeld dan "De Vrije Socialist" doet, omdat die groepen een v o l u n - t a r i s t i s c h karakter dragen en de omverwerping der kapitalistische orde naar onze overtuiging geen kwestie is van w i l l e n , maar van m o e t e n , geen zaak van idealen, maar van materiële belangen en verhoudingen. Politieke voorhoeden, blind voor het s o c i a l e karakter der proletarische omwenteling, willen het kapitalisme opheffen zonder het te kunnen, de arbeiders worden er toe genoodzaakt, ook zonder het te willen.

Tenslotte: het s o c i a l e karakter der proletarische revolutie, geheel verschillend van de politieke revolutie der bourgeoisie, brengt met zich mee, dat ideeel-politieke acties zoals bijvoorbeeld die in verband met Vietnam, die de arbeiders bij de strijd voor hun wezenlijke belangen slechts in verwarring kunnen brengen, hun ook nauwelijks aanspreken. Het zogenaamde p o l i t i e k e b e w u s t z i j n , dat alle mogelijke soorten van zogenaamde voorhoeden zo naarstig bij de arbeiders zouden wensen te ontwikkelen, is een attribuut, een eigenschap van de burgerij. Verre ervan dat dit politieke bewustzijn - zoals Lenin meende - een vóórwaarde voor de klassenstrijd zou zijn, is deze strijd - dat zijn wij volledig met Marx eens - méér gebaat bij het natuurlijke en s o c i a l e proletarische instinct. Dat proletarische sociale instinct is bij alle grote klassebotsingen nog altijd van oneindig groter betekenis gebleken dan het politieke bewustzijn der idealisten.

*) Men zie o.a.: "Verzet zonder klasse-basis", "Daad en Gedachte", april 1966, blz. 16 en "Provo-in, Provo-uit", "Daad en Gedachte", oktober 1967, blz. 6.

3.

Onze zienswijze, geheel verschillend van die van "De Vrije Socialist", heeft uiteraard tot gevolg, dat wij over de betekenis van een aantal door dat blad genoemde gebeurtenissen, volkomen anders oordelen.

"De Vrije Socialist" spreekt over "een aantal in de ontwikkeling opgesloten nederlagen" (blz. 19) en wijst dan ter illustratie onder andere naar hetgeen er in de meidagen van 1968 in Frankrijk is geschied. Nu voltrokken zich op dat tijdstip in Frankrijk tegelijkertijd twee totaal verschillende dingen naast elkaar. Men zag er de wederopvoering van de politieke revolutie van de 19e eeuw; men zag er tevens de allereerste aanzet tot de, nauwelijks nog boven dat prille begin uitkomende, strijd voor de arbeidersmacht. In de Parijse studentenwijk streed de universitaire jeugd met wat moderner technische middelen, maar niettemin met de methoden van 1848, voor de vervanging van het gaullistische regiem door een regering met Pierre Mendès-France en François Mitterand. Overal in de industriesteden en in de bedrijven zag men een stakingsactie van in totaal negen miljoen arbeiders, een stakingsactie die gepaard ging met een bedrijfsbezetting en bovendien met felle botsingen tussen de stakers en de republikeinse garde (de oproerpolitie) die soms, zoals in de automobielenstad Sochaux, het onderspit moest delven tegen de verbitterde werkers.

De stakingsbeweging, veel omvangrijker dan die van juni 1936, werd geenszins - zoals ten onrechte beweerd is - door de studentenactie teweeggebracht. Zij begon, aarzelend, al maanden tevoren; tastte achtereenvolgens diverse industriële gebieden van Frankrijk aan; zwol uiterst langzaam naar het hoogtepunt dat in mei bereikt werd en vertoonde al vóór die maand alle aspecten die men in mei en juni op veel grotere schaal terug zou zien, met inbegrip ook van de straatgevechten met de politie. Van de laatste bijvoorbeeld was in januari '68 sprake in de Normandische stad Caen *).

Dat deze stakingsbeweging, evenals in juni '36 in de wielen gereden door de vakbeweging en nog allesbehalve het karakter van een algemeen proletarische opstand dragend, géén overwinning boekte, is even begrijpelijk als het feit, dat de studentenrevolte geen overwinning boeken kón. Zo het regiem gewankeld heeft, dan niet onder de slagen die het in het Parijse Quartier Latin te incasseren kreeg maar uitsluitend door de druk die de arbeiders uitoefenden ondanks de halfheden van hun actie.

Van dit alles is in de beschouwingen van "De Vrije Socialist" weinig of niets terug te vinden. De twee, van karakter zo uiteenlopende, bewegingen in het Frankrijk van '68 worden er niet gescheiden gehouden en er wordt van een nederlaag gesproken op een dusdanige manier, dat daarbij de indruk wordt gewekt, als zou die nederlaag aan de toegepaste strijdvormen zijn te wijten. Die indruk wordt nog daardoor versterkt, dat vervolgens in één adem "de strijdvormen die zich in Latijns-Amerika ontwikkelden"... "doordachter en effectiever" worden genoemd.

De vraag in hoeverre bepaalde strijdvormen inderdaad "doordacht" kunnen worden zullen wij verderop aansnijden. Hier willen wij er allereerst op wijzen, dat de strijdvormen die in Latijns-Amerika worden toegepast door "De Vrije Socialist" e f f e c t i e v e r worden genoemd, zonder dat het blad

*) Men zie het opstel "Slag in Normandië" in "Daad en Gedachte" van maart 1968.

zich afvraagt in hoeverre de maatschappelijke verhoudingen daar met de maatschappelijke verhoudingen in het industrieel ontwikkelde West-Europa kunnen worden vergeleken, zonder dat onderzocht wordt aan welke sociale omstandigheden de latijns-amerikaanse guerilla haar ontstaan dankt en wat voor soort van sociale revolutie zich daar aan het ontwikkelen is. Op die manier is het vanzelfsprekend een simpele zaak om terstond van de Franse meidagen van 1968 naar de guerilla over te stappen, gelijk het "De Vrije Socialist" presteert.

Nu willen wij allerminst ontkennen, dat na de bewuste meidagen de idee van de guerilla inderdaad wortel heeft geschoten bij een deel der direct betrokkenen. Maar, voegen wij er terstond aan toe, n i e t bij de Franse arbeiders. Het zijn de Franse studenten, de zogenaamde voorhoeden van jonge intellectuelen, die vooral na 1968 - en dat niet alleen in Frankrijk - door de guerilla gebiologeerd raakten.

Wij zijn er persoonlijk getuige van geweest, dat Daniel Cohn-Bendit, een van de exponenten van het Franse studentenverzet en daarmee gelijk te stellen bewegingen, een vurig pleidooi hield voor de opvattingen der "Zwarte Panters" in de Verenigde Staten en voor de door hen toegepaste tactiek. Wij zijn daarbij óók getuige geweest van een uiterst fel debat tussen diezelfde Cohn-Bendit en een Franse arbeider, toentertijd werkzaam in de Parijse auto-fabrieken van Citroën, waarin deze de studentenleider verweet "van de klassenstrijd van de arbeiders totaal, maar dan ook totaal niets te begrijpen". Met de door Cohn-Bendit ontvouwde, óók door "De Vrije Socialist" aangehangen opvatting, dat de Franse meibeweging zou zijn mislukt door "het ontbreken van een revolutionaire strategie" (blz. 20), werd door de bedoelde Citroën-arbeider de vloer aangeveegd op een manier, dat Cohn-Bendit er niet van terug had. Toen hij ook gedachten ontwikkelde zoals de in "De Vrije Socialist" verkondigde mening, dat men (guerilla-strijders; de een of andere politiek en militair actieve voorhoede!) "kan i n s p e l e n op basis-akties als stakingen" (blz. 20), antwoordde onze Citroën-arbeider woedend, dat zoiets neerkwam op een manipulatie van de arbeiders, waaraan hij geen behoefte had, aangezien daarmee de zelfstandige strijd van de arbeiders om zeep geholpen werd. Van dat moment af vielen de deelnemers aan de discussie (een 120-tal) uiteen in twee duidelijke groepen: zij, die de klassenstrijd van de arbeiders slechts als een z e l f s t a n d i g e strijd konden opvatten en zij, die voor de ontplooiing van de klassenstrijd een bewust handelende voorhoede onontbeerlijk achtten. Er bestaat bij ons geen twijfel over - en we hebben er al enkele aanwijzingen voor gebracht - dat "De Vrije Socialist" bij de laatstgenoemde groep moet worden gerekend.

4.

Daar, waar "De Vrije Socialist" al direct in de aanhef van zijn opstel, van de strijd zoals die gevoerd is in West-Europa overstapt op de guerilla - die niet tegen zijn latijns-amerikaanse sociale achtergrond, doch zuiver als idee behandeld wordt - constateert dit blad:

"Het idee dat guerilla-strijd niets te maken heeft met bijzondere omstandigheden in het landschap, maar alles met een methode om de strijd zo gunstig mogelijk te voeren, zette zich bij velen in de wereld vast." (blz. 19).

Wie er echter ook ooit verklaard mag hebben, dat het ontstaan van een guerilla-strijd (of een guerilla-oorlog) afhankelijk is van g e o g r a f i s c h e factoren, in ieder geval niet degenen, die voor reeds meer dan anderhalve eeuw geleden als de theoretische specialisten van de guerilla zijn opgetreden, nog eer het wóórd "guerilla" maar in zwang was geraakt. Met die theoretici van de guerilla-strijd bedoelen wij de Duitse veldmaarschalk graaf August Neithardt von Gneisenau (1760-1831), de Duitse generaal Gerard Johann David von Scharnhorst (1755-1813) en de Duitse majoor Ferdinand von Schill (1776-1809). Van dit drietal zijn Schill en Von Gneisenau bepaald méér geweest dan theoretici alléén.

Schill was niet slechts de geestelijke vader van de partisanenoorlog, hij was ook de eerste die hem in West-Europa voerde. Hij deed dat geenszins met het platteland als basis, niet in bergachtige en schier ontoegankelijke streek, maar steunend op een s t a d . Die stad was Kolberg, in de noordduitse laagvlakte dus, aan de Oostzee gelegen, waarvoor in 1807 de Fransen het belag hadden geslagen. Gneisenau, die als commandant met de verdediging van Kolberg was belast, leerde de betekenis van de partisanenstrijd aan de hand van Schills praktijken. Als een typisch Pruisisch generaal was hij erterstond op uit zijn ervaringen te systematiseren en daaruit een theorie te maken. Hij begon ermee nog voor de guerilla van 1808 in Spanje hem nieuw feitenmateriaal leverde. Omstreekt 1811 waren de omtrekken van zijn theorie gereed. Tot 1813 toe werd hij niet moe haar te propageren. Toen bood zich de gelegenheid aan haar in de praktijk te toetsen. Von Gneisenau werd chef van Blüchers generale staf; Von Scharnhorst als de Pruisische minister van oorlog verleende hem alle steun.

Overigens duurde in 1813 het experiment met de partisanenkrijg slechts kort. Het was een methode van oorlogvoeren, die de Pruisische koning de stuipen op het lijf joeg. Die Pruisische koning blikte scherper dan Gneisenau, die slechts oog had voor de m i l i t a i r e betekenis der guerilla, hij blikte ook scherper dan "De Vrije Socialist". Hij had oog voor sociale samenhangen. Hij had er een fijne neus voor, dat het principe van de guerilla onverenigbaar was met de principes van het absolute koningschap.

Inderdaad worden sociale samenhangen door "De Vrije Socialist" niet zangeroerd op die plaatsen, waar in dat blad, zoals op blz. 19, een nadere omschrijving der guerilla wordt gegeven. Wat men daar leest is een militair-strategische beschrijving en niet meer dan dat.

Bij zijn militair-technische beschrijving der guerilla legt "De Vrije" er de nadruk op, dat zij van een s t a d e g u e r i l l a spreekt. In het bewuste opstel wordt herhaaldelijk gehamerd op het verschil tussen deze stadsguerilla en de guerilla op het platteland. Naar onze mening is dat verschil niet van wezenlijke betekenis. Het wordt volgens ons - in ijverige navolging van de Zuid-Amerikaan Carlos Marighela en in niet minder ijverige navolging van de Duitse theoretici der stadsguerilla zoals de leden van de "Rote Armee Fraktion" - uitsluitend gemaakt om de guerilla niet op natuurlijke, maar op kunstmatige wijze, dat wil zeggen via een militante voorhoede van buitenaf, in verbinding met de proletarische klassenstrijd te brengen.

Waar dat toe leidt zullen wij aanstonds nader zien. Voor het ogenblik willen wij slechts opmerken, dat de scherpe onderscheiding tussen stadsguerilla en plattelandsguerilla door de krijgsgeschiedenis niet wordt gerechtvaardigd. Als in 1813 de theorieën van Von Gneisenau worden omgezet in de praktijk, dan gebeurt dat in de s t a d Maagdenburg, welke inwoners tegen de Franse bezetting in opstand komen. Onmiddellijk is Von Gneisenau er

bij om ze per brief de nodige aanwijzingen te geven. Wat de guerilla van het jaar 1808 in Spanje betreft, niet Von Gneisenau, maar militaire deskundigen uit de tweede helft van de 19e eeuw hebben nagewezen, dat die veel minder een zaak van het platteland is geweest dan vaak wordt aangenomen en dat versterkte s t a d j e s de Spaanse guerillos toentertijd tot operatiebasis hebben gediend.

Zuiver militair gezien is er tussen de stadguerilla en de plattelandsguerilla allerminst een nauwkeurige grens te trekken. Wie letten wil op historische en maatschappelijke omstandigheden zal een heel ander criterium hanteren. Niet de vraag: stadguerilla of plattelandsguerilla is dan van betekenis, maar de vraag wat of wel het s o c i a l e karakter is van de strijd, die door allerlei, nader onder de loep te nemen oorzaken, de v o r m van de guerilla aanneemt. Niet of het om een zogenaamde stadsguerilla, dan wel om een zogenaamde plattelandsguerilla gaat, is interessant, maar of de guerilla waarmee men zich bezig houdt een facet vormt van een proletarische strijd, dan wel van de bevrijdingsbeweging ener nog onmondige bourgeoisie. Wie daarop let blijft ervoor gespaard, dat hij de lessen van een in wezen b u r g e r l i j k e guerilla klakkeloos toepast op de klassenstrijd van de arbeiders. Dat "De Vrije Socialist" argeloos in die wijd open kuil valt, spruit daaruit voort, dat haar opvattingen over klassenstrijd in wezen stoelen op de klassenstrijd van het verleden: op die van de revolutionaire burgerij.

5.

Naar de opvattingen van "De Vrije Socialist" is de partisanenoorlog of de guerilla bepaald niet de vorm, die een bepaalde klassenstrijd tengevolge van nauwkeurig aan te geven historische omstandigheden en zeer speciale verhoudingen op zeker moment noodgedwongen aanneemt. Nee, het blad beschouwt de guerilla als "de methode bij uitstek om een m a c h t s v a k u ü m te trekken" (blz. 20), met welk wonderlijk Nederlands wel bedoeld zal zijn - moeten we aannemen - dat zij de methode bij uitstek zou zijn om een machtsvacuüm teweeg te brengen. "Gij spreekt", zou de Duitse dichter Goethe "De Vrije" hebben kunnen toevoegen, "een groot woord wel heel rustig uit."

Geeft "De Vrije", is men geneigd te vragen, zich er rekenschap van, dat er dán pas van een machtsvacuüm, dat wil zeggen: de afwezigheid van iedere macht, kan worden gesproken wanneer de heerschappij van de ene klasse tanende is, wankelt en dan praktisch niets meer voorstelt, terwijl de macht van de andere weliswaar dermate is toegenomen, dat de macht der gevestigde heerschappij uit haar evenwicht is gebracht, daarentegen nog allerminst gevestigd is of (in het gunstigste geval) nog niet geconsolideerd?

Het antwoord luidt ontkennend. Niets in de beschouwingen van "De Vrije" wijst er op, dat het blad beseft, dat de aanwezigheid of het ontstaan van een machtsvacuüm een enorme krachtsinspanning, een maximum aan activiteit van de tot dan toe onderdrukte en overheerste klasse tot voorwaarde heeft en veronderstelt. Integendeel!

Naar de mening van "De Vrije Socialist" is de guerilla het middel om "bij de bevolking een zekere ervaring" te doen ontstaan "die zou kunnen leiden toe een politieke massa-basis" (blz. 20). Even verder op dezelfde bladzijde wordt deze opvatting nog eens herhaald met andere woorden, waar het

heet, dat "de basis, zo bitter noodzakelijk voor het slagen van de strijd, rechtstreeks vanuit de ervaringen met de guerillastrijd gevormd zou moeten worden." In de gedachtengang van "De Vrije" derhalve ontstaat een machtsvacuüm niet doordat de onderdrukte (arbeiders) klasse in beweging is, maar moet er een machtsvacuüm gevormd worden om de arbeidersklasse in beweging te brengen.

Als "De Vrije" (op dezelfde bladzijde) over de noodzaak van een guerilla voor Europa spreekt, dan bedoelt het blad ook niet een noodzaak die voortvloeit uit het verloop van de klassenstrijd, maar dan wil het daarmee zeggen, dat het zélf - of dat de auteur van het bewuste artikel - de guerilla voor noodzakelijk houdt om een politieke massa-basis te creëren ter bereiking van bepaalde politieke doeleinden. Het is vanwege een dergelijke gedachtengang onder meer, dat wij de samensteller(s) van dat stuk de woordvoerder(s) van een idealistische voorhoede hebben genoemd, voor wie de arbeidersklasse slechts een objekt, een soort van pion is.

Als "De Vrije" betoogt, dat een basis zo bitter noodzakelijk is voor het slagen van de strijd, wat voor basis en welke strijd worden dan bedoeld? Het valt moeilijk aan te nemen, dat het woord "strijd" hier als "strijd van de arbeiders" dient te worden verstaan. Die arbeidersstrijd immers heeft al een basis, te weten: de maatschappelijke verhoudingen, de proletarische situatie, de dagelijkse gang van zaken in het bedrijf, de van jongsaf opgedane en voortdurend hér-beleefde ervaring, wat het betekent als arbeider geboren te zijn en als arbeider in zijn levensonderhoud te moeten voorzien, als arbeider aan het produktieproces deel te nemen, als arbeider in deze samenleving te verkeren.

Het lijkt een voor de hand liggende bewering, dat het arbeidersbestaan, het arbeidersleven, de levenservaring van de arbeider vormt en dat het deze levenservaring is, die ten grondslag ligt aan zijn strijd. Maar "De Vrije" wuift die bewering weg. Juist de bewoordingen waarmee het blad te kennen geeft, dat er bij "de bevolking" (waarom zo'n vaag en onduidelijk begrip als "bevolking" gehanteerd, inplaats van over de arbeiders te praten als een duidelijk van de "bevolking" onderscheiden klasse?) "een zekere ervaring" ontstaat als gevolg van de guerilla, maken duidelijk, dat de typische klasse-ervaring van de arbeiders - een klasse-ervaring aangezien het om de gemeenschappelijke, de algemene ervaring van alle arbeiders gaat - als een te verwaarlozen en te veronachtzamen iets wordt beschouwd. De bestaande ervaring telt niet, de ervaring die de "bevolking" met de guerilla op zou doen wordt wél van betekenis geacht, kennelijk omdat - een andere reden vermogen wij niet te ontdekken - de proletarische ervaring niet het politieke bewustzijn wekt, dat "De Vrije" voor onontbeerlijk aanziet omdat aan het blad het fundamentele onderscheid tussen politieke strijd en klassenstrijd volledig verborgen is gebleven.

Wat zweeft "De Vrije" voor ogen, als zij spreekt van een ervaring die bij de bevolking ontstaat als gevolg van de guerillastrijd? Het is duidelijk, dat het blad niet doelt op een ervaring, die de massa zélf opdoet doordat zij een guerilla voert. Immers in de voorstelling van "De Vrije" is er op het moment dat de guerilla uitbreekt geen sprake van een massa die als zodanig optreedt en handelt. De guerilla wordt juist als het middel beschouwd om een zodanige situatie te scheppen, die een menigte van individuen tot een massa zou kunnen transformeren. In de gedachtengang van "De Vrije" wordt de guerilla waarvan zij spreekt niet door de "bevolking" gevoerd, maar door de een of andere (voorhoede) groep, die aldus

v ó ó r de arbeiders optreedt, die met behulp van de guerilla de arbeiders zou dienen "op te voeden". Dat nu is een volstrekt burgerlijke denkwijze.

Op te voeden tot wát? De enig mogelijke veronderstelling is deze, dat "De Vrije Socialist" in alle ernst gelooft, dat de manier waarop de gevestigde orde noodzakelijkerwijze op een dergelijke guerilla moet reageren, "de bevolking" de ogen zal openen omtrent het ware karakter der bestaande samenleving. Denkt "De Vrije" dat zonder de realiteit van een dergelijke guerilla en de reactie die zij opwekt niemand tevoren zou durven te veronderstellen, dat een heersende macht zich met geweld verdedigen zal tegen zo'n duidelijke poging haar met geweld ten val te brengen?

Als "De Vrije" veronderstelt, dat het feit van een dergelijke geweldadige zelfverdediging der gevestigde orde tot een "politieke massa-basis" kan leiden, dan realiseert het blad zich niet, dat met een dergelijke term slechts bedoeld kan zijn, dat er een massa ontstaat, die "politiek" denkt en dat in het p o l i t i e k e denken de geweldadige zelfverdediging van een gevestigde orde alleen maar een politieke vanzelfsprekendheid is, die politiek gezien ook moreel gerechtvaardigd kan worden geacht. Om die reden kan de geweldadige reactie der gevestigde orde op een dergelijke guerilla die haar bedreigt, niets, maar dan ook totaal niets bijdragen tot enig inzicht of begrip van haar sociaal karakter.

Het kapitalisme wordt niet wezenlijk getypeerd door het feit, dat het met geweld een guerilla zal trachten neer te slaan, die - zo zij ermee zou worden geconfronteerd - door i e d e r e heerschappij zal worden neergeslagen en die in het verre verleden bijvoorbeeld ook door het feodalisme is neergeslagen.

Waardoor het kapitalisme gekarakteriseerd wordt is totaal iets anders. Het is niet het geweld tegen politieke-, maar het geweld tegen sociale acties. Dát geweld echter ervaart slechts de voor lotsverbetering strijdende arbeidersklasse. Het is een ervaring die voorbijgaat aan politieke voorhoeden of guerillagroepen, op dezelfde manier als de ervaringen van die voorhoeden of guerillagroepen voorbijgaan aan de arbeidersklasse.

6.

De blindheid van "De Vrije Socialist" voor het feit, dat binnen een in klassen verdeelde maatschappij de typische k l a s s e - e r v a r i n g der onderdrukten en geëxploiteerden ten grondslag ligt aan hun klasseverzet (wat iets geheel anders is dan verzet zonder meer), maakt het blad óók blind voor de werkelijke oorzaken, die tot het mislukken van de n i e t d o o r d i e k l a s s e e n b u i t e n d i e k l a s s e om gevoerde guerilla hebben geleid, dáár waar dit soort van guerilla in de praktijk werd beproefd. De manier waarop "De Vrije" de ondergang van de "Rote Armee Fraktion" (oftewel de Baader-Meinhofgroep) in de Duitse Bondsrepubliek tracht te verklaren, legt de werkelijke oorzaken van die ondergang in het geheel niet bloot.

Als "De Vrije" opmerkt (blz. 20) dat de "Rote Armee Fraktion" geïsoleerd raakte (of zelfs van meet af aan geïsoleerd was), dan is dat natuurlijk een waarheid als een koe. Maar de vraag waar het om gaat is natuurlijk: geïsoleerd waarvan?

Onze opvatting is, dat de R.A.F. van meet af aan en v a n n a t u - r e geïsoleerd was van de a r b e i d e r s k l a s s e . "De Vrije"constateert (blz. 20), dat de R.A.F. geïsoleerd was "van activiteiten, waarmee andere g r o e p e n bezig waren."

De indruk die "De Vrije" wekt is deze, dat aan de R.A.F., zo zij zich maar niet van andere g r o e p e n geïsoleerd zou hebben, een ánder lot zou zijn beschoren.

Onze opvatting is, dat die andere groepen - wélke dan ook - al even geïsoleerd van de arbeidersklasse optreden, dat hun activiteiten de strijd van de arbeiders nauwelijks beïnvloeden (of zo ze die al beïnvloeden, dan alleen maar op een nadelige, dat wil zeggen de zelfstandigheid van deze strijd belemmerende wijze) en dat de R.A.F. óók indien zij bij haar "guerilla" nauw met andere groepen zou hebben samengewerkt al even geïsoleerd van de arbeiders zou zijn geweest als nu.

De geïsoleerdheid die "De Vrije" wil vermijden is de geïsoleerdheid van de ene groep ten opzichte van de andere. Dat er zoiets bestaat als een geïsoleerdheid die daaruit voortvloeit, dat het idealistisch-politieke handelen van groepen in een totaal ánder vlak ligt dan het materialistische klassehandelen blijft "De Vrije" óf totaal verborgen of wel het blad is met alle politieke idealisten van mening, dat het "materialisme" van de arbeidersklasse voor politieke idealisme zou moeten plaats maken.

Deze bewering vindt haar bevestiging in een uitspraak (op blz. 21 van "De Vrije Socialist"), die er op neerkomt, dat het gewenst zou zijn, dat het "verzet uit zou groeien tot anti-kapitalistisch verzet", waarmee dan kennelijk bedoeld wordt: "principieel" verzet, dat zich "bewust" tegen het kapitalistische stelsel als zodanig keert.

Nu hebben wij tegen een onderscheiding tussen "verzet" en "anti-kapitalistisch verzet" geen overwegend bezwaar. Alleen: wat "De Vrije" n i e t tot het anti-kapitalistisch verzet rekent, dat rekenen wij er w é l toe en wat "De Vrije" als anti-kapitalistisch verzet beschouwt - het verzet, dat zich nadrukkelijk als zodanig aandient, het verzet dat zich zijn anti-kapitalistische strekking bewust heet te zijn, het verzet van de diverse groepen, enzovoorts - dat valt er volgens ons juist buiten. De ene vorm van verzet onderscheidt zich naar onze mening van de andere niet door een proclamatie van principiële doeleinden. Waar het op aan komt is niet wat de deelnemers zich voorstellen of beogen, maar de vraag of het verzet in kwestie het kapitalisme wezenlijk aantast, geheel los ervan of zij die in verzet komen zich daar al of niet rekenschap van geven. "Ik heb", zo hoorden wij eens een ondernemer zeggen, "niets tegen arbeiders die communist zijn. Dat is hun goed democratisch recht. Ik heb wat tegen arbeiders die staken!" Onze intelligente ondernemer had er meer van begrepen dan "De Vrije".

Niet de politieke actie der diverse groepen en zelfs niet een guerilla van dergelijke groepen vormt voor het kapitalisme een wezenlijk ernstige bedreiging, maar de sociale strijd van de loonarbeiders, omdat op de sociale onderdrukking van diezelfde loonarbeiders de kapitalistische samenleving is gegrondvest.

"De Vrije" ziet het zo, dat de loonstrijd van de arbeiders door een guerilla-actie van buiten af tot een "anti-kapitalistische strijd" gemaakt zal moeten worden. Naar onze opvatting i s de loonstrijd der arbeiders de wezenlijke vorm van de anti-kapitalistische strijd.

Groepen die zichzelf "links" noemen zoeken bij de arbeiders steun, zijn - zoals zij het zelf formuleren - vóór de arbeiders, omdat zij de arbeiders

beschouwen als een mogelijke basis voor hun eigen "anti-kapitalistische strijd" *). Met een kleine variant op een bekende versregel van de dichter P.A. de Génestet, zou men die groepen kunnen toevoegen:

"Gij zijt vóór de werkers!", zegt ge, wij geloven 't graag;
Maar staat ge er achter? da's de vraag!

Hún anti-kapitalistische strijd is de strijd van de arbeiders niet en kan - de R.A.F. heeft het ondervonden - bij de arbeiders geen enkele echo oproepen. Zij dromen ervan met hún guerilla een revolutionaire situatie te scheppen en zij vermoeden niet, dat in een échte revolutionaire situatie de klassenstrijd van de arbeiders een guerilla-vorm kan aannemen, waarvan zij nooit hebben durven dromen.

7.

De ene guerilla, hebben wij al opgemerkt, is de andere niet. Die waarvan Mao Tse-toeng spreekt en die waaraan Régis Debray een geschrift heeft gewijd **)) kunnen niet tot de proletarische guerilla worden gerekend. Dat de bestudering ervan leerzaam is spreekt vanzelf, maar zij is het slechts dan wanneer men zich voortdurend rekenschap geeft van de sociale verhoudingen waaronder zij telkenmale is ontstaan, van het sociale karakter van de omwenteling waarvan zij deel uitmaakt. Noch de Chinese, noch de Cubaanse revolutie, noch enige andere omwenteling in Latijns-Amerika of waar elders ook in de zogenaamde "derde wereld" zijn proletarische revoluties. Het zijn tegen het imperialisme gerichte nationale boerenrevoluties, waarin een nog zwakke arbeidersklasse slechts een bescheiden rol speelt en bovendien een totaal andere rol dan zij in de toekomst zal vervullen. Het zijn, hoezeer zij wat de historische vorm betreft ook van de klassieke burgerlijke omwenteling mogen afwijken, toch niets anders dan revoluties die geenszins in de opheffing van de loonarbeid uitmonden, doch voor een op vrij loonarbeid berustende samenleving juist de weg banen, zij het een weg die sterk verschilt van die welke het westerse kapitalisme heeft bewandeld.

Volgens Régis Debray is er, althans in Zuid-Amerika, dáár waar een actieve guerilla aan de gang is, geen plaats voor, en dan ook nergens sprake van het optreden van "voorhoede"-groepen, waaromtrent hij - maar als wij het goed zien, om ándere redenen - een even kritisch oordeel heeft als wij. Indien zijn woorden juistheid bevatten, kan men ze toch alleen maar zó verstaan, dat politieke groepen als bijvoorbeeld Maoïsten en Trotskisten, er praktisch geen voet aan de grond krijgen. De verklaring ligt ons inziens niet hierin, dat de burgerlijke revolutie in dit deel van de wereld zich - in tegenstelling tot de burgerlijke omwenteling in Noord-Amerika en Europa - zich voltrekken zou z o n d e r dat zij het leven zou schenken aan een politieke voorhoede. Het verloop van de revolutie op Cuba bewijst

*) "Links" noemen wij ons niet. De - overigens sterk verbleekte - tegenstelling tussen "links" en "rechts" beschouwen wij als een tegenstelling binnen de burgerlijke maatschappij.

**)) Voor een kritische bespreking van dat geschrift zie men: Régis Debray en de komende revolutie in Zuid-Amerika", "Daad en Gedachte", mei 1968.

het tegendeel, evenals trouwens Debray's nadrukkelijk voorbehoud, dat "voorhoeden" alleen maar ontbreken zolang de guerilla aan de gang is. In tegenstelling tot wat er in Rusland gebeurde, waar de politieke voorhoede zich vormde, lang vóór het uitbreken van een partisanenstrijd (waartegen de Russische "voorhoede" met grote felheid stelling nam!), toont de praktijk in Zuid-Amerika duidelijk aan, dat daar de guerilla vooraf gaat aan de uitkristallisering van een politieke elite. Het is een eigenaardigheid die voortspuit enerzijds uit de noodzaak van de guerilla, anderzijds uit de omstandigheid, dat een "voorhoede" (zoals de koning van Pruisen instinctief begreep) al vrij spoedig met een partisanen-organisatie in conflict moet komen. Een ontwikkelde politieke voorhoede is een blok aan het been van de guerilla; de guerilla vertraagt de voorhoede-vorming. Maar die eigenaardigheid brengt als vanzelf mee, dat onder die verhoudingen de guerilla-organisatie de functie van de politieke voorhoede overneemt, dat zij in haar plaats treedt en trekken vertoont, die aan de "voorhoede" nu eenmaal eigen zijn.

Het laatste blijkt overtuigend uit de beschrijving die Debray van de straf geleide guerilla-organisatie geeft. Zij is hiërarchisch opgebouwd, zij wordt gecommandeerd van boven naar beneden. Precies hetzelfde geldt voor de guerilla-organisatie, zoals die geschilderd wordt in de publikaties van de "Rote Armee Fraktion" *) en in het aan de guerilla gewijde opstel in "De Vrije Socialist". Zowel de "R.A.F." als "De Vrije" hebben het model van een burgerlijke guerilla in een gebied, waar de burgerlijke omwenteling zéér speciale trekken vertoont, klakkeloos, als gold het een schabloon, overgeplant naar een werelddeel, waar niet de burgerlijke, maar de proletarische revolutie aan de orde is. Een konsekwentie van dat klakkeloos overplanten is ook, dat "De Vrije" - min of meer - de specifieke activiteiten der politieke groepen ondergeschikt wil maken aan de guerilla, waaraan het blad prioriteit toekent. Ons standpunt ten aanzien daarvan is n i e t , dat het omgekeerde de voorkeur zou verdienen. Wat wij in het voorafgaande hebben trachten te betogen is, dat z o w e l de burgerlijke guerilla naar latijns-amerikaans model a l s de politieke voorhoede naar Russisch, of zo men wil: Jacobijns model, niets te maken hebben met de klassenstrijd van de arbeiders en de proletarische revolutie, niets te maken hebben derhalve met de p r o l e t a r i s c h e guerilla.

Wat wij afwijzen is de - met de burgerlijke, latijns-amerikaanse guerilla onlosmakelijk verbonden - opvatting, dat de guerilla de motor van de klassenstrijd zou zijn en dat die klassenstrijd v a n b u i t e n a f , dus volstrekt kunstmatig, zou kunnen (en moeten) worden geïntensiveerd. Niet de guerilla-groepen kunnen (en zullen) de arbeiders leren hoe zij hun klassenstrijd moeten voeren. Nee, de arbeiders zullen dat soort guerilla-groepen laten zien, hoe burgerlijk hun strijdmethoden zijn en hoe ongeschikt om er datgene mee te bereiken, wat die groepen beweren te beogen.

*) Men zie b.v. de R.A.F.-publikatie: "Ueber den bewaffneten Kampf in Westeuropa", Wagenbach-Verlag, Berlin. Over de R.A.F. zie men ook: "Over de zogenaamde Baader-Meinhof-groep", "Daad en Gedachte", oktober 1972.

O V E R D E " G O E I E O U W E T I J D "

Een van onze Britse vrienden is het de laatste tijd, in gesprekken en discussies, herhaaldelijk overkomen, dat hem de klassenstrijd uit het verleden - en met name die uit de jaren '20 - werd voorgehouden als een voorbeeld waaraan de huidige generaties van arbeiders zich zouden kunnen spiegelen. Hij heeft daarop geantwoord, dat het alleen maar mogelijk is om de geschiedenis van de arbeidersbeweging uit de jaren tussen de beide wereldoorlogen te verheerlijken, wanneer men die tijd niet zelf heeft meegemaakt.

"De voorbeelden waarmee de Engelse verheerlijkers van het verleden gewoonlijk komen aandragen - onder andere de beroemde algemene staking die in mei 1926 in hun land werd geproclameerd - zijn meestal volkomen losgemaakt van allerlei achtergronden of bijkomstigheden, die, zodra er wél rekening mee wordt gehouden, op de strijd van toen een totaal ander licht werpen", aldus zijn mening.

Wat volgens hem in de eerste plaats totaal wordt vergeten is de toenmalige economische crisis. De situatie waarin het kapitalisme destijds verkeerde verschilt hemelsbreed van de huidige. Wat in het oog springt is, dat elke strijd van de arbeiders toen, gericht was tegen pogingen tot loonsverlaging of een andere verslechtering van hun positie, maar dat de strijd ná de tweede wereldoorlog wordt gevoerd om loonsverhogingen of een verbetering van de positie der arbeiders te bewerkstelligen. Dat alleen al, zo meent onze Britse vriend - terecht volgens ons - levert een onderscheid als tussen dag en nacht op. Toentertijd was de strijd van de arbeidersklasse uitsluitend defensief. De werkers waren volledig in de verdediging gedrongen. Na de tweede wereldoorlog treedt de arbeidersklasse aanvallend op: zij is in het offensief.

Wat hierboven is opgemerkt geldt óók voor de Britse Algemene Staking van 1926. Daar komt dan tevens nog dit bij, dat zij in ieder opzicht een van boven af geleide actie was, die ook van boven af werd afgelast. Bovendien werd die algemene staking in niet geringe mate door de Britse heersende klasse en door de Britse regering geprovoceerd. Deze laatste bewering van onze Engelse makker wordt bevestigd door wat de Britse schrijver Julians Symons dienaangaande heeft opgemerkt in zijn aan die Britse algemene staking gewijde studie.

Het is duidelijk, dat er volgens onze Britse vriend in tweeërlei opzicht een verschil bestaat tussen de klassenstrijd zoals die tussen de beide grote oorlogen werd gevoerd en die welke ná de tweede wereldoorlog aan de orde was.

Vóór de tweede wereldoorlog waren de arbeiders niet slechts in het defensief, maar vertrouwden zij ook in veel sterker mate dan er na op de traditionele organisaties. Na de oorlog is de situatie precies omgekeerd. Een aanvallend optreden gaat gepaard met een zelfstandig handelen, waarop in toenemende mate het accent is komen te liggen. Dat geldt niet slechts voor Groot-Brittannië, maar al evenzeer voor het Europese vasteland. In "de goeie ouwe tijd" is het een uitzondering, dat arbeiders hun lot in eigen handen nemen. In de jaren ná de tweede wereldoorlog is dat de regel en zijn officiële acties de uitzondering geworden. Wat daarbij de zelfstandig optredende arbeiders wetente bereiken gaat vér uit boven hetgeen ooit de traditionele organisaties konden bereiken. Er is geen enkele reden om aan de dagen van weleer als aan een grorietijdperk met weemoed terug te denken.